

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення вченої ради університету
29 серпня 2022 року,
протокол № 3

Ректор, голова вченої ради університету,
доктор юридичних наук, професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК

м.п.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ЕТИКА»
для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 081 Право
галузь знань 08 Право**

м. Хмельницький
2022

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання, кандидатка філософських наук, доцентка
20 серпня 2022 року

_____ Наталія КУЛІШ

Асистентка кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання
20 серпня 2022 року

_____ Олена ІВАНОВА

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання, «23» серпня 2022 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри, доктор філософських, професор
«23» серпня 2022 року

Леонід ВИГОВСЬКИЙ

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
25 серпня 2022 року, протокол № 1

Перша проректорка, голова методичної ради університету, кандидатка наук з державного управління, доцентка
25 серпня 2022 року

_____ Ірина КОВТУН

Обліковий обсяг 0,4 ум.др.арк.

ЗМІСТ

		Стор.
1.	Опис навчальної дисципліни	3
2.	Заплановані результати навчання	4
3.	Програма навчальної дисципліни	6
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни	7
	4.1. Тематичний план навчальної дисципліни	7
	4.2. Аудиторні заняття	8
	4.3. Завдання для самостійної роботи студентів	8
5.	Методи навчання та контролю	8
6.	Схема нарахування балів	9
7.	Рекомендована література	9
	7.1. Основна література	10
	7.2. Допоміжна література	10
8.	Інтернет джерела	10

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань	–	08 Право
2. Код і назва спеціальності	–	081 Право
3. Назва спеціалізації	–	Не передбачена
4. Назва дисципліни	–	Етика
5. Тип дисципліни	–	вибіркова
6. Код дисципліни	–	V.081.Б.1.3
7. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	–	перший
8. Ступінь вищої освіти, що здобувається	–	бакалавр
9. Курс / рік навчання	–	перший
10. Семестр	–	перший
11. Обсяг вивчення дисципліни:		
1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	–	3 / 90
2) денна форма навчання:		
аудиторні заняття (годин)	–	36
% від загального обсягу	–	40
лекційні заняття (годин)	–	18
% від обсягу аудиторних годин	–	50
семінарські заняття (годин)	–	18
% від обсягу аудиторних годин	–	50
самостійна робота (годин)	–	54
% від загального обсягу	–	60
тижневих годин:		
аудиторних занять	–	2
самостійної роботи	–	2
3) заочна форма навчання:		
аудиторні заняття (годин)	–	12
% від загального обсягу	–	13
лекційні заняття (годин)	–	10
% від обсягу аудиторних годин	–	83
семінарські заняття (годин)	–	2

% від обсягу аудиторних годин	– 17
самостійна робота (годин)	– 78
% від загального обсягу	– 87
12. Форма семестрового контролю	– залік
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	-
2) супутні дисципліни	– ОП.081.Б.2 Теорія держави і права
3) наступні дисципліни	– ОЗ.081.Б.5 Філософія, В.081.Б.2.5 Релігієзнавство
14. Мова вивчення дисципліни	– українська.

2. Заплановані результати навчання

Програмні компетентності, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни	<p style="text-align: center;">Загальні компетентності</p> <p>ЗК02.Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 03. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 08. Здатність бути критичним і самокритичним. ЗК 09. Здатність працювати в команді. ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, територіальної громади; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми. ЗК13.Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК14.Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.</p> <p style="text-align: center;">Фахові компетентності</p> <p>СК 3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.</p>
Програмні результати навчання	<p>ПР 06. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему. ПР 09. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій. ПР12. Донести до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло. ПР 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.</p>

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:	
1. Знання	
<i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i>	
1.1)	визначати теоретичні та методичні засади, сутність, зміст та основні принципи етики;
1.2)	знати основні етичні концепції, етапи їх історії становлення та розвитку;
1.3)	знати сутність основних морально-етичних проблем, загальних підходів та можливих методів їхнього розв'язання;
1.4)	визначати сутність основних етичних категорій;
1.5)	ідентифікувати поняття цінностей та їх класифікацію;
1.6)	відтворювати етичні принципи, етичні стандарти, норми етичної поведінки професії юриста;
2. Розуміння	
<i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i>	
2.1)	з'ясувати принципи встановлення професійних меж та їх функцій у практичній юриспруденції;
2.2)	робити висновок про етичне виховання як невід'ємну складову підготовки спеціаліста з соціальної роботи;
2.3)	пояснювати сутність моральності, морального вибору, моральної діяльності;
2.4)	виділяти ціннісні орієнтації особистості;
2.5)	виділяти та обговорювати проблемні ситуації та зони можливих конфліктів у практичній діяльності юриста;
2.6)	виділяти загальні підходи до прийняття етичних рішень та методи розв'язання етичних проблем.
2.7)	обговорювати, тлумачити і застосовувати основні етичні принципи і стандарти професійної діяльності юриста;
3. Застосування знань	
<i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i>	
3.1)	використовувати знання із загальної та професійної етики для прийняття етичних рішень у практичній фаховій діяльності;
3.2)	оцінювати етичні принципи і стандарти професійної діяльності юриста;
3.3)	знаходити причини синдрому «вигорання» та засоби його попередження;
3.4)	оцінювати професійні та особистісно-моральні якості, необхідні юристу;
3.5)	зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій;
3.6)	об'єктивно оцінювати важливість етичного виховання як в процесі міжособистісної взаємодії та і під час виконання обов'язків професійної діяльності.
3.7)	демонструвати толерантне ставлення до проявів традицій і звичаїв інших культур під час дискусій та практичної діяльності;
4. Аналіз	
<i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>	

4.1)	визначати коло своїх обов'язків за напрямом майбутньої професійної діяльності;
4.2)	визначати моральні проблеми співіснування людських спільнот у національному, релігійному, сімейному вимірах;
4.3)	дискутувати щодо різних точок зору стосовно змісту етичних дилем;
4.4)	виділяти принципи та правила етикету соціального працівника та їх змістовне наповнення;
4.5)	визначати сутність, специфіку та моральні виміри етики спілкування;
4.6)	аналізувати моральні аспекти глобальних проблем сучасної цивілізації;
4.7)	встановлювати професійні межі у практичній діяльності юриста;
4.8)	виокремлювати роль загальної та професійної етики у формуванні вміння спілкуватися з клієнтами і колегами, керувати людьми, виражено оцінювати складні професійні ситуації;
5. Синтез <i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>	
5.1)	аргументувати важливість вивчення загальної та професійної етики;
5.2)	інтегрувати теоретичні знання з етики і практичний досвід;
5.3)	пояснювати етичні принципи і стандарти професійної діяльності правника;
5.4)	пояснювати чому професія правника спрямована насамперед на забезпечення прав і свобод людини, створення організаційних умов для їх реалізації;
5.5)	використовувати і створювати можливості для обміну знаннями, досвідом і думками з колегами, фахівцями інших галузей з метою взаємного вдосконалення.
6. Оцінювання <i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>	
6.1)	оцінювати важливість етичних знань для практичної професійної діяльності.
6.2)	пояснювати, чому юридична професія є соціально значущою, гуманною, творчою, відповідальною професією.
7. Створення (творчість) <i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатовимірності та альтернативності сучасної культури)</i>	
7.1)	складати опорні схеми-конспекти для ґрунтовного розуміння тем дисципліни;
7.2)	писати інформативні повідомлення, есе на актуальні теми етичних досліджень;
7.3)	здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері;
7.4)	формулювати особисте бачення конкретної складної життєвої ситуації й самостійно визначати морально-етичні шляхи її вирішення;
7.5)	здатність виявляти і залучати ресурси організацій-партнерів із надання юридичної допомоги та юридичних послуг для виконання завдань професійної діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Провідні поняття та сутнісні характеристики етики

Роль етики у розвитку суспільства. Етика наука про мораль і моральність. Взаємозв'язок етики з іншими науками, що вивчають мораль. Предмет, завдання, функції етики. Структура етики. Особливості основних етичних концепцій. Ключові напрямки сучасних етико-прикладних досліджень.

Тема 2. Історичні форми моральнісної культури європейської цивілізації

Сутність моралі. Основні концепції походження моралі. Специфічні ознаки та функції моралі.

Зародження етичної думки в стародавньому світі. Етичні позиції Середньовіччя та Відродження. Етична думка Нового часу. Етична проблематика XIX-XX століть. Етичні вчення в Україні. Сучасний простір етичних досліджень у світі та Україні.

Тема 3. Ключові моральні цінності та категорії етики

Добро і зло як фундаментальні поняття моральної свідомості й категорії етики. Справедливість як загальне співвідношення цінностей і конкретний розподіл їх між суб'єктами. Обов'язок, відповідальність та довіра як етичні категорії. Зв'язок моралі з формами суспільної свідомості. Совість, честь і гідність як показники моральної цінності людини. Товариськість, дружба та любов як окремі види спілкування та етичні категорії. Сенс життя і щастя людини. Моральні основи сімейно-шлюбних відносин. Теоретичні проблеми формування моральних цінностей в умовах сьогодення.

Тема 4. Моральні аспекти глобальних проблем сучасної цивілізації

Пріоритет особистості в XXI столітті й нові проблеми. Поняття глобальних проблем та змін морально-етичних орієнтирів. Моральні аспекти соціальних та економічних глобальних проблем. Споживацтво та масова культура як глобальна проблема. Біоетика. Евтаназія. Клонування людини. Смертна кара. Сурогатне материнство. Рациональність та егоїзм. Благодичність.

Моральні проблеми співіснування людських спільнот: національний, релігійний, сімейний виміри етики.

Тема 5. Етика спілкування, етикет

Етика спілкування: суть та моральні виміри. Специфіка спілкування. Мета, завдання спілкування. Види, рівні, форми спілкування. Функції спілкування. Невербальні вирази спілкування. Типи спілкування. Етика ділового спілкування. Спілкування як фактор професійної майстерності юриста. Поняття «правила етикету» і його змістовне наповнення. Вимоги до поведінки професіонала з огляду на етикет. Принципи етикету. Поняття іміджу. Види іміджу. Складові іміджу.

Тема 6. Прийняття етичних рішень у юридичній практиці

Характер морально-етичних проблем в юридичній практиці. Проблемні ситуації та зони можливих конфліктів у практичній діяльності юриста. Етичні засоби подолання конфліктів у діяльності юриста. Зміст понять «конфліктна ситуація», «інцидент» та «конфлікт». Етапи розвитку конфлікту. Типологія конфліктів. Основні стилі поведінки при розв'язанні конфлікту. Культура розв'язання конфлікту. Правовий конфлікт. Конфлікти як наслідок маніпулятивної поведінки суб'єктів професійного спілкування. Критика у професійній комунікації юриста. Поняття дилеми. Етичні дилеми ціннісні протиріччя, що можуть виникати під час практичної діяльності юриста. Деформація моральної та професійно-правової свідомості у працівників юридичних професій. Сутність поняття «професійні межі». Принципи встановлення професійних меж та їх функції у практичній діяльності юриста. Синдром «вигорання» та засоби його попередження.

Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

Назва тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усь ого	у тому числі				
л		п	ла б	інд	с.р.	л		п	ла б	ін д	с.р.	
Тема 1. Провідні поняття та сутнісні характеристики етики	8	2	2	-	-	4	8	2	2	-	-	4
Тема 2. Історичні форми моральної культури європейської цивілізації	10	2	2	-	-	6	10	-	-	-	-	10
Тема 3. Моральні цінності та категорії етики	16	4	4	-	-	8	10	2	-	-	-	8
Тема 4. Моральні аспекти глобальних проблем сучасної цивілізації	12	2	2	-	-	8	10	2	-	-	-	8
Тема 5. Етика спілкування, етикет	16	4	4	-	-	8	10	2	-	-	-	8
Тема 6. Прийняття етичних рішень у практиці юридичної діяльності	28	4	4	-	-	20	42	2	-	-	-	40
Усього годин	90	18	18	-	-	54	90	10	2	-	-	78

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів включає завдання до кожної теми та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.4. Самостійна робота студентів заочної форми навчання передбачена навчальним планом у формі виконання домашньої контрольної роботи.

4.3.5. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдові презентації.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань;

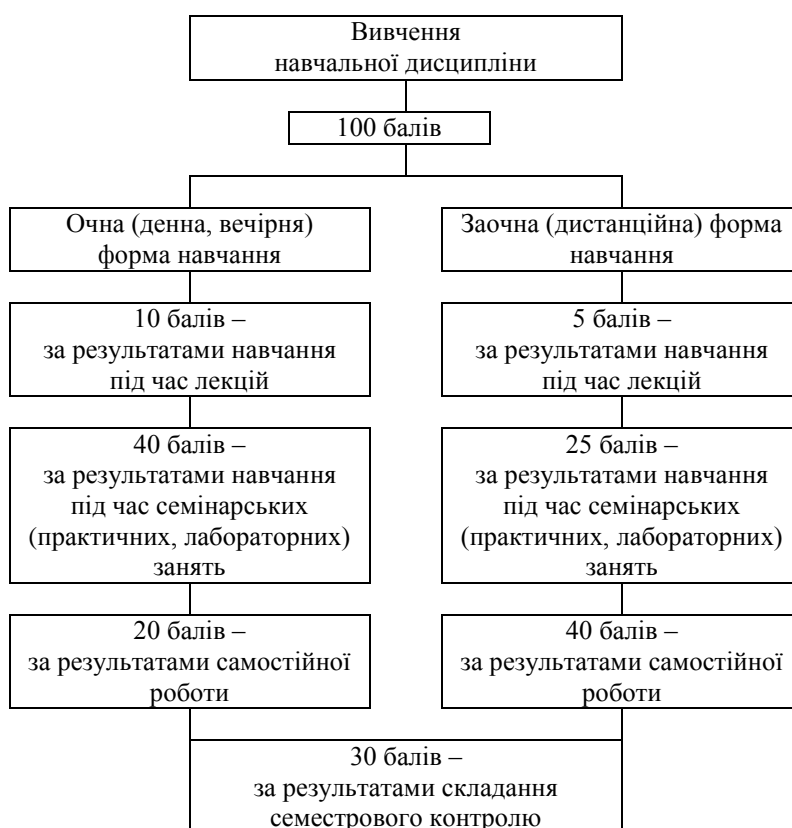
Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- 1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліцопитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;
- 2) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;
- 4) захист підготовленого звіту про виконання ІНДЗ;
- 5) захист підготовленого публічного виступу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку з використанням тестових технологій.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарухування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів та виконання індивідуальних завдань визначаються в навчально-методичних матеріалах з цієї дисципліни.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Гончаров Г.М., Червона С.П. Етика та Естетика: навчальний посібник. Харків : ФОП Панов А.М., 2021. 184с
2. Етика : навч. посіб. / за ред. В. О. Лозового. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 223 с.
3. Етика та естетика: навч. посіб. / Петрушенко В. Л. та ін. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2008. 180 с.
4. Етика та естетика: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 204 с
5. Етика. Естетика: практикум / за ред. Л.Доротяненко, Н.Сухової. К., 2005. 72 с.
6. Малахов В. А. Етика. Курс лекцій: навч. посіб. 4-те вид. К. : Либідь, 2002. 199 с
7. Малахов В. Етика: навч. посіб. К. : Либідь, 2000. 382 с.
8. Марченко О.В. Комунікативна культура юриста : навчальний посібник. Дніпропетровськ : «Інновація», 2015. 200 с
9. Мовчан В. С. Етика: навч. посіб. К. : Знання, 2007. 483 с.
10. Панченко В. Етика. Естетика: навч. посібник К.: Центр учбової літератури, 2021. 432 с.
11. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці: навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.
12. Петрушенко В.Л., Савельєв В.П., Сурмай І.М., та ін. Етика та естетика: навчальний посібник / За ред. В.Л.Петрушенко. Львів: Видавництво “Новий світ – 2000”, 2020. 304 с
13. Прибутько П.С., Дубчак Л.М. Етика. К.: Вид-во Паливода А.В., 2012. 180 с.
14. Савельєв В. П. Етика Львів : Магнолія Плюс, 2005. 244 с.
15. Тофтул М. Г. Етика: навч. посіб. К. : Академія, 2006. 416 с.
16. Філоненко М.М. Психологія спілкування: підруч. К. : Центр учбової літератури, 2008. 224 с.
17. Чистіліна Т.О. Етика та естетика К. : Центр учбової літератури, 2021. 304 с.
18. Чмут Т. К. Етика ділового спілкування: курс лекцій. К. : МАУП, 1999. 203 с.
19. Шеломенцев В. М. Етикет і сучасна культура спілкування: навчальний посібник. Київ : Лібра, 2003. 416 с.
20. Шиманова О. Етика і професійна етика : навч.-метод. посіб. Львів : ПП Сорока, 2012. 131 с.
21. Юрій М. Ф. Етика: підруч. К. : Дакор, 2006. 320 с.

7.2. Допоміжні джерела

1. Блощинська В. А. Етика. Практикум: навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2008. 248 с.
2. Етика: навч. посіб. / Н. М. Вознюк та ін. К. : Центр учбової літератури, 2008. 245 с.
3. Конфліктологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів юридичних спеціальностей/ За ред. Л.М.Герасіної та М.І.Панова. Харків: Право, 2002. 256 с.
4. Левчук Л.Т. Західноєвропейська естетика ХХ століття: навч.посіб. К.: Либідь, 1997. 210 с.
5. Назарчук, В. К. Україна духовна: книга для читання з християнської етики. К.: Томіріс-Н, 2006. 268 с.
6. Етика та естетика: навч. посіб. / В. Л. Петрушенко та ін. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 306 с.

7. Професійна етика юриста : навчально-методичний посібник (у схемах) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 108 с.
8. Рікер П. Етика і мораль Навколо політики. К. : Основи, 1995 С. 269 -283.
9. Степаненко В. Ф. Етика в проблемних і аналітичних задачах К. : Вища школа, 1998, 272 с
10. Федій О.А. Естетотерапія. К. : Центр учбової літератури, 2012. 304 с.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. https://filosof.com.ua/elektronna_biblioteka - Електронна бібліотека інституту філософії НАН України
2. <https://newacropolis.org.ua/projects/introductory-course> - Новий Акрополь
3. <http://estetica.etica.in.ua/category/estetika-mistetstvo/> - Естетика в сучасному світі
4. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18041 – Енциклопедія сучасної України
5. <https://chtyvo.org.ua> – Бібліотека Чтиво
6. <https://www.newlib.org.ua/> - Нова бібліотека Софії Мудрості